

De diepe weerstand tegen homo's.

Interview

Monique Doppert en Mariette Hermans

Published in: *Trouw*, 12 juni 2006, verkorte versie van het interview in: M. Doppert & M. Hermans, *Liefde en baat. Homoseksualiteit in multicultureel Nederland*. Kampen: Ten Have 2006, 112-123.

Theoloog Ruard Ganzevoort werd ontslagen als predikant vanwege zijn openlijke homoseksuele relatie. Hij heeft begrip voor gelovige homo's die hun identiteit verborgen willen houden.

Lees het artikel

Tussen de wereld van de religie en die van de homoseksualiteit gaapt volgens theoloog Ruard Ganzevoort (1965) een diepe kloof. „Als je moet kiezen, wordt het meestal het een of het ander. Waarom botsen ze? Dat betekent dat er een verband is. Het gaat bij beide om iets dat ons diep in onze identiteit raakt. Om het wezen van wie je bent en hoe je verbindingen aangaat met anderen.”

Ruard Ganzevoort – hoogleraar praktische theologie aan de Vrije Universiteit en universitair hoofddocent in Kampen – is zelf homo, al is dat niet altijd even zichtbaar geweest. Hij was zestien jaar getrouwd, is vader van vijf zoons. „Ik heb daarvan geen moment spijt. De laatste vier jaar heb ik mijn leven meer ingericht langs homoseksuele lijn. Inmiddels woon ik samen met mijn man Marc.”

Dat lag moeilijk in de Nederlands-gereformeerde kerken waaruit hij komt. Tot 1997 was hij als predikant verbonden aan een gemeente, al werkte hij aan de universiteit. Vorig jaar werd hij na tweeënhalf jaar gesprekken en procedures uit het ambt ontslagen. Dat heeft hij aangevochten, omdat de ontslaggrond lag in zijn relatie en niet in zijn functioneren.

Ganzevoort: „Je kunt zeggen dat dat een vorm van discriminatie is. Maar je moet begrijpen dat mensen enerzijds proberen vast te houden aan de waarheden zoals ze die uit de Bijbel denken te halen, terwijl ze anderzijds pastoraal willen zijn tegenover homo's. Daarom wilden ze er geen strafzaak van maken, alleen ontslag. Dat maakte de discussie ook wat troebel. Helaas is er geen dialoog ontstaan. Wel kwam het soms tot een echt gesprek, met voor- en tegenstanders. In die

gesprekken ging het ook over de eigen pijn en moeite van mensen. Dat was positief.”

Ganzevoort is om principiële redenen niet weggelopen. Het gaat, vindt hij, niet om zijn persoon, maar om de vraag hoeveel ruimte er is binnen de kerk. „Die bleek er daar nog niet te zijn. In de grote Protestantse Kerk in Nederland is die ruimte er wel. Ik heb gemerkt dat dialoog voeren soms pijn doet. Daaraan ontkom je niet. Daarom heb ik er ook geen behoefte aan om het achteraf mensen kwalijk te nemen. Zo loopt het kennelijk. Er komen betere tijden.”

Niet alleen orthodox-christelijke en evangelische kerken hebben een moeizame verhouding tot homoseksualiteit, ook de leiding van de rooms-katholieke kerk tobt ermee. „Sterker, ze ontnemen daaraan een deel van hun identiteit. Zo onderscheiden ze zich van de rest van de samenleving. Dat wil iedere groep die de waarheid claimt. Het moet zichtbaar zijn waar je anders bent dan de buitenwereld.”

Maar waarom uitgerekend bij dit onderwerp?

Ganzevoort werpt de vraag zelf op, wetend hoe complex het antwoord is. „Belangrijk is in ieder geval dat homoseksualiteit de burgerlijke samenleving aantast. Als je accepteert dat het ook allemaal anders kan, dan levert dat een chaotische wereld op. En dat tast het gevoel van veiligheid en vanzelfsprekendheid aan.”

Volgens Ganzevoort is het in deze context heel belangrijk dat het ten diepste om erotiek gaat, om het verbinden van jezelf aan een ander. „Freud meende zelfs dat religie en seksualiteit in elkaars verlengde liggen. Dat gaat niet helemaal op, maar hij heeft wel een punt. Godsdiensten met een mannelijke godsbeeld, waar mannelijke gelovigen de dienst uitmaken, hebben de meeste moeite met homoseksualiteit. De intimiteit tussen een mannelijke God en mannelijke gelovigen maakt het tricky. Het is niet zo vreemd dat juist homoseksuele dichters als Jaap Zijlstra en Gerard Reve zulke warme geloofspoëzie maken. Zij verstaan deze intimiteit als geen ander.”

In Nederland hebben homoseksuelen het makkelijker dan elders. Maar er zijn ook problemen. Dat zal zo blijven, denkt Ganzevoort, zolang er een scherp onderscheid wordt gemaakt tussen homo en hetero. „Dan houd je een latente afwijzing, een marginalisering die in discriminatie kan omslaan. Ik merk daar overigens niets van als ik gewoon op straat rondkijk, maar ik weet ook wel dat het soms beter is om niet hand in hand te lopen.”

Ganzevoort ziet onder jongeren positieve ontwikkelingen. „Homoseksualiteit, heteroseksualiteit, je hoeft niet per se voor het een of het ander te kiezen. Jongeren lijken het wat minder scherp te stellen. Als ze nu ontdekken dat ze

homo zijn, dan vinden ze hun weg vaak veel sneller en ongecompliceerder, met minder tragische strijd. Zeker in religieuze en etnische groepen is het soms nog erg moeilijk. Maar er is al wel veel veranderd.”

De theoloog – hij woont in het centrum van Utrecht – ziet voor zijn voorkeur het uitgaansleven bloeien. De grenzen tussen homogelegheden en de rest van de uitgaanswereld zijn volgens hem aan het vervagen. Het wordt speelser en opener. Wat betekent dat voor homo's uit orthodox religieuze groepen?

„Orthodoxe christenen en moslims voelen zich vaak in de hoek gezet. In het publieke debat spelen ze nauwelijks een rol. Wij zijn, is het idee, een modern en tolerant land. Alles wat daarin niet meegaat, noemen we fundamentalistisch. Het probleem is dat we daarmee underdogs creëren. Mensen voelen zich miskend, gaan niet meer in gesprek met anderen. Dat leidt tot eilandjes van onverdraagzaamheid.”

Homo's binnen deze groepen raken gemakkelijk tussen wal en schip, constateert Ganzevoort. In geen van beide werelden worden ze geaccepteerd. „Wij gooien seksuele gevoelens, gedrag en identiteit op één hoop en maken er een alles-of-niets-pakket van. In sommige culturen is het al heel wat als mensen ruimte vinden om zichzelf te accepteren. Een openlijke identiteit zou betekenen dat deze homo's de banden met hun kerk en gemeenschap moeten doorsnijden. Ik vind dat je het mensen niet kwalijk mag nemen als ze wel het een doen, maar niet het ander. Harde emancipatie betekent uitstoting. Bij zachte emancipatie zoek je de grenzen op. Wat kan nog wel en wat nog niet? Per persoon, per gemeenschap is te bepalen welke route haalbaar is.”

Ook in orthodox kerkelijke kringen kan volgens Ganzevoort veel. Tenminste, als je niet frontaal de discussie zoekt. Zolang de kerk geen officieel standpunt hoeft in te nemen, is er meer mogelijk dan je zou verwachten. „Ik weet van kerken waar homostellen elke zondag de dienst bijwonen. Dat kan, zij horen erbij. Maar officieel zal de kerkleiding homoseksualiteit afkeuren. Dat is een vorm van gedogen, ja. En dat is al heel wat.”

Een dialoog ontstaat, zegt Ganzevoort, met het besef dat de ander anders is. Nadat hij een lezing over homoseksualiteit had afgerond, reageerde iemand vanuit de zaal: „U bent één ding vergeten: homoseksualiteit is pervers.”

Ganzevoort: „Kijk, dan begint het pas. Ten eerste om bij elkaar te erkennen dat het zo diep zit. Dat het niet alleen interessante standpunten zijn, maar een diepgevoelde afkeer en weerstand. Aan verbieden van zulke uitlatingen heb ik geen behoefte. Wel aan het zoeken naar achterliggende redenen. Daar begint het noodzakelijke gesprek.”

Is acceptatie van homoseksualiteit de lakmoesproef voor een vrije multiculturele samenleving?

Deze stelling vindt Ganzevoort te beperkt.

„De mate van tolerantie onder Nederlanders kunnen we ook niet afmeten aan de frequentie waarmee ze couscous eten. Allochtonen zullen moeten leren accepteren hoe wij hier met homoseksualiteit omgaan. Wij moeten leren accepteren dat zij daar weleens moeite mee kunnen hebben. Maar het gaat niet alleen om aanvaarding van homoseksualiteit. Belangrijker vind ik dat we het hele systeem van gender ter discussie stellen. Wat is mannelijk, wat is vrouwelijk? Zolang we de wereld simpel in tweeën proberen te verdelen, beperken we mensen in hun leefmogelijkheden. Vroeger werd er vaker naar homostellen gekeken met een heteroblik: de een moest dan het mannetje zijn en de ander het vrouwtje. Dat lijkt bijna verdwenen te zijn en dat vind ik winst.”

We moeten, zegt Ganzevoort, steeds kritisch kijken naar onze visies op homoseksualiteit. „De verklaring dat homoseksualiteit is aangeboren, heeft geholpen om ruimte voor homo's te claimen. Ook binnen de kerken. Toch valt daar nog wel iets op af te dingen. Het blijkt dat seksuele oriëntatie niet altijd en niet helemaal genetisch bepaald is. Voor mij is echte vrijheid niet dat je alleen maar je natuur volgt, maar ook dat je vrij bent om te kiezen wie je wilt zijn.”

Als homoseksualiteit niet meer bestaat, is de homo-emancipatie voltooid, meent Ganzevoort. „Bij emancipatie heb je twee soorten voorbeeldfiguren nodig. Kijk naar bekende homo's als Albert Mol of Jos Brink. De ene viel op omdat ie zo anders is, de ander omdat ie zo gewoon is. Beide modellen hebben we nodig om homo's zichtbaar te maken. Vanuit conservatieve hoek hoor je vaak dat de homobeweging zo provoceert. Ik vind dat heel erg meevallen, zeker als je het vergelijkt met de heteroprovocatie. Wat er op televisie en bij carnaval aan heteroseksualiteit wordt uitgedragen gaat veel verder. Tegelijkertijd lijkt me een Gayparade op het Amsterdamse Mercatorplein of in Staphorst niet verstandig. Als je een dialoog wilt, moet je toch slim een strategie uitzetten.”